

Цивільне право і процес

УДК 347.191.5

Марія Баб'юк *

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У статті аналізуються питання, присвячені розкриттю цивільно-правового статусу вищого навчального закладу відповідно до чинного законодавства України. Висвітлюються особливості цивільної правосуб'єктності вищого навчального закладу. Окрема увага приділяється процедурі набуття вищим навчальним закладом цивільної правоздатності та дієздатності, яка включає в себе державну реєстрацію як юридичної особи, ліцензування освітньої діяльності, акредитацію та атестацію.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, цивільно-правовий статус, цивільна правосуб'єктність, державна реєстрація, ліцензування, акредитація, атестація.

Баб'юк М. П. Гражданско-правовой статус высшего учебного заведения по законодательству Украины.

В статье анализируются вопросы, посвященные раскрытию гражданско-правового статуса высшего учебного заведения в соответствии с действующим законодательством Украины. Освещаются особенности гражданской правосубъектности высшего учебного заведения. Особое внимание уделяется процедуре приобретения высшим учебным заведением гражданской правоспособности и дееспособности, которая включает в себя государственную регистрацию в качестве юридического лица, лицензирование образовательной деятельности, аккредитацию и аттестацию.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, гражданско-правовой статус, гражданская правосубъектность, государственная регистрация, лицензирование, аккредитация, аттестация.

Babyuk M. P. The civil legal status of a higher educational establishment under the law of Ukraine.

This article analyzes the issue devoted to disclosure of the civil legal status of a higher educational establishment in accordance with the law of Ukraine. The specific features of civil legal capacity of a higher educational establishment are highlighted. Special attention is paid to the procedure of acquiring of civil legal capacity by a higher educational establishment which includes public registration as a corporate person, licensing of educational activities, accreditation and certification.

Keywords: higher educational establishment, civil legal status, civil legal capacity, public registration, licensing, accreditation, certification.

Функціонування будь-якого учасника цивільно-правових відносин в Україні пов'язане з набуттям ним відповідного правового статусу на підставі норм чинного законодавства України. Саме з правовим статусом суб'єкта пов'язується його здатність до участі в різних видах цивільно-правових відносин (договірних, позадоговірних, речових тощо). Господарська діяльність вищого навчального закладу також пов'язується з набуттям ним цивільно-правового статусу, що надає йому змогу здійснювати освітню діяльність та бути повноправним учасником цивільно-правових відносин.

У сучасних умовах реформування законодавства України у сфері вищої освіти питання правового забезпечення умов та порядку набуття статусу вищим навчальним закладом потребують ґрунтовних наукових досліджень з метою вироблення єдиного підходу до регламентації цивільної правосуб'єктності вищих навчальних закладів. Зазначеним і зумовлюється актуальність цього дослідження, результати якого сприятимуть вдосконаленню законодавства України у сфері вищої освіти.

У літературі окремими вченими досліджувалися питання правового статусу вищих навчальних закладів. Зокрема, ці питання розглядалися в роботах таких вчених, як С. К. Андрейчук, Л. І. Антошкіна, В. В. Астахов, О. М. Бандурка, В. К. Мамутов, В. І. Семчик, І. Спасибо-Фатеева, Р. О. Стефанчук, О. І. Харитонова, Є. О. Харитонова, В. С. Щербина та інших. Проте з прийняттям нового закону України «Про вищу освіту» було внесено певні корективи у цивільно-правовий статус вищого навчального закладу.

Метою цієї статті є висвітлення особливостей цивільно-правового статусу вищого навчального закладу відповідно до чинного законодавства України.

Традиційно правовий статус будь-якого суб'єкта права в юридичній літературі визначають як систему законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків особи. З огляду на зазначене правовим статусом вищого навчального закладу виступатиме сукупність прав і обов'язків, які встановлені нормами права.

Деякі вчені наголошують на тому, що правовий статус вищих навчальних закладів представляє собою комплекс правових засобів, які забезпечують його організацію та діяльність, що відображають його становище як в системі вищої освіти, так і серед суб'єктів ринкової економіки [1, с. 185].

Окремі науковці пропонують використовувати поняття «правова модель вищого навчального закладу», що включає в себе:

- 1) програмний блок, що формує зміст роботи, цілі і завдання вищого навчального закладу;
- 2) правові підстави організації вищого навчального закладу як осередку вищої освіти, з одного боку, і суб'єкта підприємництва – з іншого;
- 3) права, обов'язки і функції вищого навчального закладу, що призначені для здійснення програм його діяльності, і його відповідальність;
- 4) правовий режим управління вищим навчальним закладом, структура і функції його адміністрації [2, с. 37].

Крім того, в юридичній літературі можна зустріти точку зору, згідно з якою набуття правового статусу вищими навчальними закладами визначається:

- 1) нормами законодавчих актів, інших нормативно-правових актів, а також положеннями засновницьких документів;
- 2) отриманням відповідної ліцензії на право провадження освітньої діяльності;
- 3) предметом діяльності, що закріплений у засновницьких документах тощо [1, с. 185].

У літературі виділяють також такі основні аспекти змісту діяльності вищого навчального закладу як суб'єкта правовідносин:

- 1) діє на підставі законодавства;
- 2) є некомерційною організацією;
- 3) використовує цивільно-правову конструкцію установи;
- 4) не є публічним (державним, муніципальним) органом;
- 5) знаходиться у відносинах підпорядкованості з органами виконавчої влади або місцевого самоврядування;
- 6) здійснює повноваження органів публічного управління у соціальній сфері;
- 7) здійснює освітні послуги із надання вищої освіти [3, с. 571].

Правовий статус вищого навчального закладу є визначальним для характеру його діяльності, від якого, зокрема, залежать:

- правомочність здійснення освітніх функцій;
- зміст господарської діяльності, в тому числі обмеження стосовно здійснення фінансово-господарських операцій;
- обов'язки стосовно надання бухгалтерської, податкової і статистичної звітності;
- права щодо реалізації майнових повноважень;
- обов'язки з приводу оподаткування та можливість застосування податкових пільг.

Чинним законодавством вищі навчальні заклади віднесені до організацій, які повинні створюватися як некомерційні юридичні особи, передбачені цивільним законодавством і наділені спеціальною правоздатністю. Однак неоднозначним серед науковців залишається питання про суб'єктний склад інституту спеціальної правоздатності. Так, одні вчені

вважають, що суб'єктами інституту спеціальної правоздатності виступають юридичні особи, прямо передбачені в цивільному законодавстві. На їхню думку, вказана вимога (стосовно спеціальної правоздатності) поширюється на установи та інші некомерційні організації, а також на деякі комерційні організації – державні та муніципальні підприємства, казенні підприємства та інші прямо передбачені в законі комерційні організації. Інші вчені до суб'єктів цього інституту відносять юридичних осіб, спеціальна правоздатність яких встановлена законом та іншими правовими актами, і ті комерційні організації, спеціальна правоздатність яких випливає з їх установчих документів. Цікавою є точка зору Ж. А. Іонової, яка до підстав встановлення спеціальної правоздатності відносить ліцензію на здійснення ліцензованого виду діяльності [4, с. 65].

Водночас беззаперечною є думка, що спеціальна правоздатність дає можливість здійснювати лише ті права, які відповідають предмету діяльності цього суб'єкта.

Із зазначеного випливає, що спеціальна правоздатність вищого навчального закладу передбачає наявність в юридичної особи лише таких прав і обов'язків, які відповідають цілям її освітньої діяльності та безпосередньо зафіксовані в її установчих документах.

У цьому відношенні варто звернути увагу на роз'яснення Міністерства юстиції України стосовно правосуб'єктності підприємства. В ньому йде мова, зокрема, про те, що Господарський та Цивільний кодекси України містять різні підходи до визначення правосуб'єктності суб'єкта господарювання. Так, положення Господарського кодексу України передбачають спеціальну правоздатність – наявність у юридичної особи таких прав і обов'язків, які відповідають меті та завданням її діяльності. В той же час, Цивільний кодекс України закріплює універсальну правоздатність юридичної особи – здатність мати такі ж цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа. Поряд з цим статтею 91 Цивільного кодексу України передбачено, що юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині. Враховуючи вищевикладене, Міністерство юстиції України прийшло до висновку, що підприємство здійснює свою господарську діяльність відповідно до його мети і предмету діяльності, вказаними у статуті. Водночас можливим є виникнення інших прав та обов'язків, прямо не передбачених статутом, але за умови, що вони не суперечать чинному законодавству і цілям діяльності цього підприємства [5].

Вищий навчальний заклад як самостійний освітній заклад повинен задовольняти дві вимоги:

1. Мати статус юридичної особи.
2. Бути створеним відповідно до чинного законодавства України.

Вимога законності при створенні вищого навчального закладу і набуття ознак, які відповідають вищевказаним вимогам, означає, що правоздатність вищого навчального закладу виникає в момент його створення, який пов'язаний з його державною реєстрацією (ч. 4 ст. 87 Цивільного кодексу України) та включенням його в єдиний державний реєстр юридичних осіб (ч. 1 ст. 89 Цивільного кодексу України), і припиняється в момент виключення з останнього [6]. В такому випадку вищий навчальний заклад визнається юридичною особою.

Юридичний процес створення вищого навчального закладу як суб'єкта права включає в себе п'ять етапів:

- 1) прийняття рішення засновника (засновників) про створення відповідного вищого навчального закладу і наділення його майновою сферою;
- 2) затвердження статуту вищого навчального закладу;
- 3) державна реєстрація;
- 4) отримання ліцензії на право реалізації освітніх програм за визначеними напрямками;
- 5) атестація і акредитація.

Правовий статус і усі права юридичної особи визначаються її установчими документами. Відповідно, статут вищого навчального закладу виступає локальним правовим актом, який разом з іншими нормативно-правовими актами формує правовий статус суб'єкта, основний зміст його правоздатності та дієздатності.

Можливості вищого навчального закладу вирішувати основні завдання не лише у сфері освіти та наукової діяльності, а також і в сфері господарських відносин, визначаються статутом вищого навчального закладу і його матеріальними можливостями, а також інформаційним, фінансовим та кадровим забезпеченням.

Статус вищого навчального закладу визначається його видом. Як вже було згадувалося, залежно від інтенсивності діяльності вищих навчальних закладів у відповідних сферах освітньої та наукової діяльності виділяють три види освітніх установ: університет, академія/інститут, коледж. Віднесення вищих навчальних закладів до того чи іншого виду освітніх установ, передбачених статтею 28 Закону України «Про вищу освіту», здійснюється із врахуванням чотирьох критеріїв, прямо не названих, але закріплених Законом:

1) сукупність напрямів спеціальностей, за якими здійснюється підготовка спеціалістів з вищою професійною освітою;

2) участь у підготовці професорсько-викладацького складу, підвищенні кваліфікації наукових та науково-педагогічних працівників;

3) наявність наукових та інших досліджень;

4) визнання освітньої установи провідним науковим і методичним центром.

Чинний порядок організації вищого навчального закладу передбачає можливість його створення (заснування) з боку різних суб'єктів права. Його засновником (засновниками) можуть виступати як уповноважені органи держави, в тому числі органи місцевого самоврядування, так і фізичні та/або юридичні особи приватної форми власності.

В Україні можуть створюватись вищі навчальні заклади й за участю іноземних фізичних та юридичних осіб. Такі вищі навчальні заклади та їхні структурні підрозділи діють на території України виключно за умови отримання ліцензії на відповідну діяльність у порядку, встановленому Законом України «Про вищу освіту» [7].

Оскільки саме з допомогою статуту вирішуються більшість спорів, то під час його підготовки необхідно враховувати моменти, які будуть визначати фінансово-господарську діяльність освітнього закладу і способи формування майнової бази засновниками вищого навчального закладу.

Основні вимоги до статуту вищого навчального закладу викладені у статті 88 Цивільного кодексу України, статті 57 Господарського кодексу України та частині 7 статті 27 Закону України «Про вищу освіту».

Згідно із згаданим Законом статут вищого навчального закладу повинен містити: 1) повне найменування із зазначенням типу вищого навчального закладу, його правосуб'єктність, місцезнаходження, дату прийняття рішення про його утворення; 2) концепцію освітньої діяльності вищого навчального закладу; 3) права та обов'язки засновника (засновників); 4) обсяг основних засобів (розмір статутного капіталу), наданих засновником (засновниками); 5) повноваження органів управління вищого навчального закладу; 6) права та обов'язки керівника вищого навчального закладу; 7) порядок обрання представників до органів громадського самоврядування; 8) підстави дострокового розірвання контракту з керівником вищого навчального закладу та керівником навчально-наукового інституту (факультету); 9) джерела надходження і порядок використання коштів та майна вищого навчального закладу; 10) порядок звітності та контролю за провадженням фінансово-господарської діяльності; 11) порядок внесення змін до статуту вищого навчального закладу; 12) порядок реорганізації та ліквідації вищого навчального закладу [7].

Статут вищого навчального закладу може містити й інші положення, що стосуються особливостей утворення і діяльності вищого навчального закладу. При цьому він не повинен суперечити законодавству.

Таким чином, чинне законодавство України дозволяє закріпити у статуті такі основні групи положень:

1) положення, які обов'язково повинні бути закріплені у статуті: найменування, організаційно-правова форма, вид вищого навчального закладу, його місцезнаходження, засновники, мета і завдання вищого навчального закладу, структура і компетенція органів управління;

- 2) положення, які стосуються правомочності органів управління освітою;
- 3) порядок використання об'єктів власності, переданих засновником;
- 4) джерела фінансування вищого навчального закладу за рахунок засновників та/або самого вищого навчального закладу;
- 5) правомочність здійснення підприємницької діяльності як суб'єкта підприємництва.

У зв'язку із цим необхідно звернути увагу на те, що право на здійснення підприємницької діяльності за наявності спеціальної правосуб'єктності вищого навчального закладу повинно бути відображене у статуті. Деякі дослідники вважають, що можливість вищого навчального закладу набувати і вільно розпоряджатися власністю в процесі здійснення фінансово-господарської та підприємницької діяльності, повинна регламентуватися спеціальним положенням про власність вищого навчального закладу, що виступає внутрішнім локальним актом, передбаченим статутом. Такий порядок, тобто закріплення правомочностей вищого навчального закладу в його локальних нормативних документах, дозволить поділити майно вищого навчального закладу на дві категорії: 1) майно, передане вищому навчальному закладові засновником (засновниками); 2) майно, яке належить вищому навчальному закладу на праві власності. У подальшому це дозволить детально врегулювати питання правомочності вищого навчального закладу стосовно володіння, користування і розпорядження майном, встановити межі майнової відповідальності [4, с. 88].

Таким чином, можна зробити висновок, що вищий навчальний заклад уповноважений виступати не лише суб'єктом освітніх відносин, а й передбачених законом і статутом організації – підприємницьких відносин.

Статус юридичної особи вищий навчальний заклад отримує після державної реєстрації. Порядок державної реєстрації вищого навчального закладу передбачений в Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Для державної реєстрації вищого навчального закладу повинні бути представлені всі необхідні документи, зокрема: заява про реєстрацію, підписана засновником (засновниками); статут вищого навчального закладу; документ про сплату збору.

Державна реєстрація вищого навчального закладу містить у собі такі окремі етапи і процесуальні дії, як дозвіл на реєстрацію, її узгодження, прийняття остаточного рішення та безпосередні дії щодо створення вищого навчального закладу. Порядок реалізації цієї стадії процедури безпосередньо залежить від форми власності вищого навчального закладу.

Відповідно до Положення про порядок створення, реорганізації і ліквідації навчально-виховних закладів рішення про створення вищих навчальних закладів приймаються після попереднього розгляду цих питань Віце-прем'єр-міністром України та за наявності дозволу відповідної ради народних депутатів. Отже, дозволи на створення вищих навчальних закладів усіх типів незалежно від їх статусу та форми власності надаються органами місцевого самоврядування. Пропозиції про створення вищих навчальних закладів вносяться до Кабінету Міністрів України після узгодження з Міністерством освіти, Міністерством економіки і Міністерством фінансів за наявності дозволу відповідної ради народних депутатів [8].

Рішення про утворення, як, власне, і про реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, перетворення) чи ліквідацію вищого навчального закладу приймається:

- 1) для закладів державної форми власності – Кабінетом Міністрів України;
- 2) для закладів комунальної форми власності – відповідними органами місцевого самоврядування;
- 3) для закладів приватної форми власності – фізичними та/або юридичними особами відповідно до закону [7].

Утворення в Україні вищих навчальних закладів за участю іноземних фізичних та юридичних осіб або вищими навчальними закладами іноземних країн – своїх структурних підрозділів на території України здійснюється за умови отримання дозволу центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки [7].

Зміст наступної стадії процедури створення вищого навчального закладу становить набуття статусу вищого навчального закладу, що передбачає реалізацію таких окремих

етапів та процесуальних дій, як отримання ліцензії на проведення освітньої діяльності, акредитацію освітніх програм, а також включення вищого навчального закладу до Єдиної державної електронної бази з питань освіти [9].

Юридична особа (крім наукової установи) набуває статусу вищого навчального закладу з моменту отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності [7].

Відповідно до Закону України «Про освіту» діяльність навчального закладу розпочинається за наявності ліцензії на здійснення діяльності, пов'язаної з наданням послуг для одержання освіти і підготовкою фахівців різних рівнів кваліфікації. Ліцензія видається у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. З метою визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю та на певному рівні вищої освіти, що відповідає стандартам освітньої діяльності, такі юридичні особи проходять процедуру ліцензування. З метою підтвердження якості освітньої діяльності за певною спеціальністю та на певному рівні вищої освіти, що відповідає стандартам вищої освіти, вищі навчальні заклади мають право проходити процедуру акредитації освітньої програми, за якою вони здійснюють підготовку фахівців [10]. Акредитація освітньої програми представляє собою оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності вищого навчального закладу за цією програмою щодо відповідності стандарту вищої освіти; спроможності виконати вимоги стандарту та досягти заявлених у програмі результатів навчання; досягнення заявлених у програмі результатів навчання. Ліцензування виступає процедурою визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності [10].

За результатами ліцензування центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцеві органи управління освітою у межах своїх повноважень надають навчальним закладам незалежно від форм власності ліцензії на право здійснення освітньої діяльності відповідно до державних вимог з установленням за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями обсягів підготовки, які відповідають кадровому, науково-методичному та матеріально-технічному забезпеченню, вносять їх до Державного реєстру навчальних закладів [10].

Реорганізація вищих навчальних закладів здійснюється згідно з установленим порядком створення відповідних навчально-виховних закладів. Ліквідація навчально-виховних закладів провадиться засновниками або органами, за рішенням яких їх створено, у порядку, установленому чинним законодавством. Вищий навчальний заклад вважається реорганізованим чи ліквідованим з дня внесення відповідних змін до Державного реєстру навчально-виховних закладів України. Інформація про створення, реорганізацію і ліквідацію навчально-виховних закладів подається в десятиденний термін до органів державної статистики [8]. Слід зазначити, що реорганізація чи ліквідація вищого навчального закладу не повинна порушувати права та інтереси осіб, які навчаються в цьому вищому навчальному закладі. Обов'язок щодо вирішення всіх питань продовження безперервного здобуття вищої освіти такими особами покладається на засновника (засновників) вищого навчального закладу [7].

Набуття вищим навчальним закладом цивільної правосуб'єктності означає, що він визнається самостійним суб'єктом цивільно-правових відносин, може на свій розсуд і від свого імені набувати і здійснювати майнові та особисті немайнові права і нести обов'язки, в тому числі: мати у власності або на правах господарського відання будівлі, споруди, майнові комплекси та інше майно, передане засновниками; бути власником грошових коштів та майна, інших об'єктів власності, переданих вищому навчальному закладу у формі подарунку, пожертви чи на підставі заповіту, набутого за рахунок доходів від власної діяльності; мати самостійний баланс; може укласти договори оренди, перевезення, підряду, вступати в інші майнові відносини, відповідати за своїми зобов'язаннями наявними грошовими коштами, а також захищати від порушень свої майнові права і законні інтереси, бути позивачем і відповідачем в суді; мати самостійний розрахунковий та інші рахунки, в тому числі валютний, в комерційних банках; розробляти і затверджувати структуру освітнього закладу.

Статус вищого навчального закладу включається в його найменування, яке, в свою чергу, складає поняття індивідуалізації. Однак в найменуванні вищого навчального закладу

неможливо відобразити його статус, а можна лише включити поняття, які характеризують тип вищого навчального закладу (університет, академія, інститут, коледж) і форму власності, яка лежить в основі юридичної особи (наприклад, Київський національний університет імені Т. Шевченка, Приватний вищий навчальний заклад «Київський університет культури»). Таким чином, організаційно-правова форма вищих навчальних закладів вказується тільки в установчих документах і не включається в назву вищого навчального закладу.

Для участі в цивільному обігу вищому навчальному закладу необхідна не лише правоздатність, а й дієздатність. Загальноприйнятим в юридичній науці є те, що правоздатність і дієздатність в юридичних осіб виникають і припиняються одночасно. Необхідно відмітити, що стосовно комерційних юридичних осіб процес ліцензування є необхідною умовою дієздатності юридичної особи, якщо це передбачено згідно з чинним законодавством. Стосовно ж вищого навчального закладу, правоздатність якого носить спеціальний характер, дієздатність у сфері освіти виникає з моменту отримання відповідної ліцензії. Дієздатність вищого навчального закладу у сфері господарської діяльності виникає в момент державної реєстрації одночасно із правоздатністю за умови, що його підприємницька діяльність не потребує ліцензування.

Таким чином, на підставі викладеного можна підсумувати, що цивільно-правовий статус вищого навчального закладу представляє собою сукупність прав, свобод, законних інтересів та обов'язків юридичної особи, що закріплені в нормах права та передбачені установчими документами. Обсяг належних вищому навчальному закладові прав та обов'язків залежить від його виду. Для виникнення цивільної правосуб'єктності вищий навчальний заклад повинен пройти ряд процедур, зокрема, державну реєстрацію, ліцензування, акредитацію та атестацію. Лише після цього вищий навчальний заклад виступатиме повноправним учасником цивільно-правових відносин.

Список використаних джерел:

1. Тимошенко М. О. Набуття господарсько-правового статусу приватним вищим навчальним закладом в Україні як основа його правосуб'єктності / М. О. Тимошенко // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 184 – 188.
2. Приватна вища школа України на шляху інновацій: Монографія / [За ред. В. П. Андрущенко, Б. І. Корольова]. – Х. : Вид-во ХУА, 2005. – 320 с.
3. Фролов Ю. М. ВНЗ як суб'єкти адміністративно-правових відносин у сфері вищої освіти / Ю. М. Фролов // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 568 – 573.
4. Токмовцева М. В. Высшее учебное заведение как субъект отношений в сфере предпринимательства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03, 12.00.04 / Марина Владимировна Токмовцева. – М., 2000. – 178 с.
5. Щодо надання роз'яснення стосовно правосуб'єктності підприємства: Лист Міністерства юстиції України від 05.11.2004 року № 19-45-1332 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1332323-04>.
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
7. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
8. Про порядок створення, реорганізації і ліквідації навчально-виховних закладів: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 року № 228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/228-94-%D0%BF>.
9. Про створення Єдиної державної електронної бази з питань освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 року № 752 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/752-2011-%D0%BF>.
10. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 року № 1060-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

** Баб'юк Марія Петрівна – здобувач Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.*